

Лекція №10

Тема: Мистецтво Латинської Америки.

1. Мистецький колорит Латинської Америки.
2. Архітектура та скульптура Латинської Америки.
3. Живопис Латинської Америки.

Література:

- 1) Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури: Навчальний посібник / В.С. Полікарпов. – К.: Знання, 2006, с. 155 – 170;
- 2) Масол Л.М. Мистецтво (рівень стандарту, профільний рівень): підручник для 10 (11) класу закладів загальної середньої освіти / Л.М. Масол. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2018, с. 57 - 60;
- 3) Назаренко Н.В., Чен Н.В., Севастьянова Д.О. Мистецтво (рівень стандарту та профільний рівень): підручник для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти / Н.В. Назаренко, Н.В.Чен, Д.О.Севастьянова. – К, 2018, с. 57-61;
- 4) Мистецтво (рівень стандарту, профільний рівень): підруч. для 10 (11) кл. закл. загал. серед. освіти / О.А. Комаровська, С.А. Нічкало, І.В. Руденко. – Харків: Вид-во «Ранок», 2018, с. 50-55.

1. Мистецький колорит Латинської Америки.

Розвиток культури Латинської Америки мав свою специфіку. З ім'ям Колумба традиційно пов'язують початок колонізації Нового Світу. Знищення індіанців, панівне становище іспанців дало шлях розвитку європейському стилю на території Латинської Америки. Можна виділити три основні компоненти майбутніх латиноамериканських націй: індіанці, європейці, негри; мова, якою говорила більшість жителів Латинської Америки була іспанська. Про синтез культур свідчать індіанські язичницькі емблеми і символи в оздобленні церков з одного боку, та застосування мистецьких архітектурних стилів ренесанс та бароко, з іншого.

Увібравши та «переплавивши» творчі здобутки європейської, африканської та індійської цивілізації, США протягом ХХ ст. досягли надзвичайних успіхів практично в усіх видах мистецтва, а в деяких навіть стали лідером. Упевненість американських митців, їхня внутрішня свобода, прагнення перевершити досягнення минулих епох й усталених художніх традицій значною мірою збільшили різноманіття напрямів в образотворчому мистецтві, відкрили нові горизонти для музичного мистецтва та сприяли оновленню театрального мистецтва й розвитку кіно.

Сьогодні культура США – це простір для творчості, швидкість у реалізації задуму, неймовірна палітра мистецьких пошуків, трансформація елітарного в популярне й навпаки. Видатні митці США відкрили нову сторінку в історії світового мистецтва, збагатили його звучанням невідомих досі ритмів і образів.

Культура Латинської Америки представлена традиціями понад тридцяти країн, колишніх іспано-португальських колоній, розташованих на території від США до Антарктиди. Цей регіон охоплює Мексику, держави Центральної Америки, островів Вест-Індії та материк Південна Америка. Це вражаючи барви природи, що надихають митців; неповторні традиції різних етносів, які дбайливо їх зберігають, поважаючи інші. Це таємниці унікальних цивілізацій майя, ацтеків, інків. Це й аргентинське танго, бразильський карнавал, архітектурні шедеври Мексики, колоніальна архітектура Парагваю, іспанська архітектура, перегони на каное в Пуерто-Рико, водоспади Венесуели.

Сьогодні культурологи часто задаються питанням, чи існує латиноамериканська культура взагалі чи мова йде про національні культури країн регіону. Про національну культуру можна говорити там, де є нація, на Латиноамериканському континенті ж нерівномірність формування націй очевидна. Вона проявляється у нерівномірності розвитку культури окремих країн Латинської Америки. Одні держави значно просунулися на шляху створення національних культур (Мексика, Бразилія, Аргентина); інші, маючи спільність мови, території, економіки, в культурному відношенні тяжіють до більш розвинених сусідів (Уругвай); треті, хоч і розділені кордонами та економічними бар'єрами, проте об'єднані спільними культурними рисами (країни Центральної Америки). Є й інші цікаві випадки – наявність у межах однієї або декількох країн двох різних культурних традицій, які ще не встигли остаточно об'єднатись в ході національного формування (Перу, Болівія, Еквадор). Інакше кажучи, сучасна політична карта Латинської Америки зовсім не збігається з її культурною географією, що відображає суперечливість і незавершеність суспільних процесів на континенті.

2. Архітектура та скульптура Латинської Америки.

Для раннього періоду латиноамериканської архітектури характерний «фортечний» стиль. Будівлі цього періоду монументальні: могутні стіни, контрфорси, зводи, що отримали широке розповсюдження, орнаменти, насичені арабськими деталями й мотивами.

Постійні землетруси змушували шукати засоби для захисту будівель від завалів: будуються грубі стіни, зводи укріплюються каркасом із вигнутого кедра або повністю будувались з дерева.

У наслідок конкісти, перед якою стояли завдання відкриття і завоювання нових земель, християнізації населення, відбувся рішучий поворот у розвитку мистецтва тепер уже Латинської Америки. На руїнах знищеної індіанської культури колоністи споруджували церкви і монастирі, маєтки і навіть міста.

Будівництво вели за європейськими зразками під керівництвом іспанців і португальців. Будівельниками зазвичай були індіанці, а пізніше також метиси і привезені раби-негри. Більшість католицьких храмів стоять на фундаментах зруйнованих храмів і палаців індіанців.

Стиль бароко, що панував у тогочасній Європі, був перенесений за океан у колонії. Своїм динамізмом, емоційною піднесеністю і декоративністю він виявився співзвучним етнічним традиціям аборигенів, що і визначило своєрідність мистецтва колоніальної епохи у XIV – XVIII ст.

У цей період в іспанських і португальських колоніях в Америці, як і метрополіях, католицькі храми були центрами музичної культури. У них звучали духовні твори у супроводі органа.

Під час колонізації колишня столиця імперії інків Куско змінила своє архітектурне обличчя. Давні споруди завойовники перетворили на свої володіння. На основі змішування місцевих та іспанських мотивів сформувався неповторний стиль. У наші дні це красиве місто, внесене до списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО, зберігає чарівність мистецтва часів інків і конкістадорів.

Культурна архітектура **Мексика** з характерними для неї гігантськими масштабами й багатством скульптурного декору характеризується терміном **ультрабароко**. Участь індіанських майстрів позначалася на декоративному оздобленні низки церков, де виявляються несподівані для канонів католицизму язичницькі емблеми й символи, наприклад, знаки сонця.

Архітектори Мексики сміливо застосовують національні форми й серед них насамперед мозаїку й розпис, композиційно пов'язані із традиціями давнього мексиканського мистецтва. **Мексиканськими архітекторами побудоване університетське містечко у місті Мехіко**, що представляє собою єдиний архітектурний комплекс, що складається з ряду споруджень (архітектори О'Горман, Г. Сааведра, Х.-М. де Веласко, 1956). Особливо цікава **будівля бібліотеки** (архітектор Альберто Калачу). Будівля покрита величезними килимовими мальовничими композиціями.

Самобутнім зразком колоніального **стилю бароко** і шедевром католицької архітектури другої половини XVIII ст. є комплекс споруд церкви **Бон-Жезус-Конгоньяс**, бразильського архітектора і скульптора **Алейжадінью**. Величні сходи, до яких вела алея з королівських пальм, прикрашали фігури 12 пророків. Сім каплиць Хресного путі, розміщені нижче церкви, прикрашені кольоровими скульптурними групами, виконаними також Алейжадінью, на різні сюжети з останніх днів земного життя Христа (від Тайної вечері до Розп'яття). В інтер'єрах каплиць митець створив шість скульптурних груп з 66 статуй у людський зріст. У цих скульптурах майстерно опрацьовані деталі одягу, вирази облич персонажів. За легендою, храм було зведено на кошти Фелісіано Мендеса, португальського іммігранта, котрий нібито був чудовим чином вилікуваний і вирішив побудувати базиліку, схожу на розміщену в його рідному місті в Португалії. Будівництво тривало з 1773 року до поч. XIX ст.

Кафедральний собор Успія Пресвятої Богородиці в Мехіко – один з найбільших і найдавніших католицьких храмів у Латинській Америці. Після завоювання іспанцями столиці імперії ацтеків Теночтітлана конкістадори зруйнували індіанський храм і з каменів зруйнованого святилища на тому самому місці побудували християнську церкву. Через півстоліття тут почали зводити нову базиліку за проектом **Клаудіо де Арсін'єга**. Будівництво тривало понад два століття (1573-1813). Унікальний зразок колоніальної архітектури поєднує риси різних стилів: готики, ренесансу, бароко, класицизму.

Фасади собору оздоблені багатими порталами в обрамленні колон і статуй. Бароковий головний портал собору – найвищий. Тут розміщено чотири скульптурні зображення апостолів, а над дверима – горельєф Успія Діви Марії. Вежа з годинником прикрашена статуями Віри, Надії і Любові (скульптор Мануель Тольє).

Інтер'єр собору вирізняється багатством декору, розкішним оздобленням золотом, перламутром, слоновою кісткою. Вітражі заливають собор янтарним світлом. П'ять вітарів виконані у стилі бароко, головний Вітар Прощення виготовлений із мармуру, оніксу і золота.

Собор оточують 16 капел з картинами та скульптурами. Найбільша – Королівська капела з високохудожнім різьбленням На двох монументальних вежах 25 дзвонів. Гордість собору – орган, найбільший у Латинській Америці.

Після завоювання незалежності більшістю латиноамериканських країн (поч. XIX – XX ст.) почалася нова епоха, яка стимулювала розвиток архітектури й мистецтва. У великих містах, насамперед у нових столицях держав, виникла необхідність в адміністративних і громадських будівлях.

Загальним для країн Латинської Америки архітектурним стилем, який цілком відповідав замовленням у парадних спорудах, став **класицизм**. І хоча його риси (регулярність, розсудливість тощо) були чужими для місцевої традиції, він уособлював рішучу відмову від колоніального спадку. На архітектурі цього періоду відчутний суттєвий вплив мистецтва Франції. Театри у великих містах споруджували у стилі паризької «Гранд-опери», а **театр Амазонас у Манаусі** взагалі називали «тропічним Парижем». Театр Амазонас або Амазонський театр – одна з найбільших туристичних атракцій. Відкритий у 1897 році, розрахований на 701 місце.

У XX ст. у латиноамериканських країнах провідними стали національно-патріотичні ідеї, що призвело до розквіту самобутніх **мистецьких шкіл, найвідоміші з них – бразильська і мексиканська**. У мегаполісах - Буенос-Айресі, Ріо-де-Жанейро, Мехіко – споруджували урядові будинки, висотні офіси, університети. У святковому вигляді міст відбилися риси національного характеру: вони нагадували строкатий «архітектурний карнавал».

Одне з найяскравіших міст Латинської Америки і світу – **Ріо-де-Жанейро** – оточене півкільцем гір і морем. З висоти пташиного лету з верхівки гори Корковаду цю красу споглядає гігантська **статуя Христа Спасителя** – символ міста і Бразилії. Розкинуті руки Христа ніби обіймають місто. Здалеку скульптура «прочитується» як величезний хрест і викликає захоплення. **Монумент обрано одним з нових чудес світу**. Статуя має розмір 39,6 м заввишки (розмах рук 28 м), важить 1145 тонн і знаходиться на вершині 710-метрової гори Корковаду. Ідея встановлення великої статуї на горі Корковаду була вперше висловлена в сер. 1850-х рр., коли католицький священник Педру Марія Босс попросив у принцеси Ізабелли фінансування, щоб побудувати статую великого ченця. Принцеса не була в захваті від цієї ідеї і вона була забута. Вдруге проект великої статуї на горі був запропонований в 1921 році. Проекти статуї Христа, що розглядалися, включали великий християнський хрест, статую Ісуса з глобусом в руці і п'єдестал, що символізував би світ. В результаті була вибрана статуя Христа Спасителя із розкритими руками. Проект статуї був складений бразильським інженером **Ейтором да Сілва Коста**, її спорудження було проведено під керівництвом **Поля Ландовського**, французького скульптора польського походження. Скульптура побудована з залізобетону, спорудження монументу зайняло 5 років (1926 – 1931). Вартість 250 тисяч доларів США.

Значний підйом переживає архітектура Бразилії, що створює величезні багатоповерхові урядові будівлі в столиці держави – новому місті Бразилія. Провідними архітекторами тут є **Люсйо Коста** (1902 - 1998) і **Оскар Нимайєр** (1907 - 2012). Незважаючи на технічну досконалість цих будівель, вони граничать із формалізмом – окремі спорудження і їхні частини мають надумані, нарочито ускладнені риси. Разом з тим у бразильських спорудженнях враховані особливості місцевого клімату – на фасадах – особливі сонцезахисні пластини, що виступають уперед у надають будівлям своєрідний, «південний» характер. В обробці споруджень використаний національний декоративний живопис. Великі сучасні спорудження різного призначення створені й в інших латиноамериканських державах – Аргентині, Венесуелі й інших. Однак ці будівлі різко контрастують із непривабливими, забрудненими житлами, що заповнюють цілі райони старих міст. Цих контрастів тут, у країнах Південної Америки, достатньо багато.

Кафедральний собор – храм Діви Марії – католицький собор архієпархії Бразилія. Споруджений в **стилі модернізм** за проектом відомого архітектора Оскара Нимайєра. Під час проектування архітектора надихнув Ліверпульський собор. Будівля складається з 16 гіперболоїдних колон, символізуючи руки, підняті до неба. Простір між колонами закритий вітражами. Через особливості архітектури внутрішній простір заповнений світлом, для більшого візуального ефекту архітектор задумав достатньо довгий і темний коридор перед входом у головне приміщення.

Місто Бразиліа стало перлиною сучасної культури Південної Америки й символом національної незалежності. Нова столиця держави є «візитівкою» так званого бразильського економічного дива. Це одне з наймолодших міст світу побудоване на місці, де ще кілька десятиліть тому не було нічого, окрім тропічних джунглів. Бразиліа входить до списку Світової спадщини ЮНЕСКО як об'єкт історичної та культурної спадщини людства.

У Мексиці розвиток сучасної архітектури відбувався майже одночасно з живописом і скульптурою. Значних творчих успіхів на шляху створення національної архітектурно-мистецької школи досягли **Дієго Рівера, Хосе Орочко і Давід Сікейрос**, які свідомо висували вимоги доступності образної мови своїх творів, як необхідної умови вираження прогресивних ідей.

3. Живопис Латинської Америки.

На півдні Перу в пустельних районах знайдені всесвітньо відомі **лінії Наска** (площа – 59 км в довжину, 1,6 км в ширину), які помітні лише з висоти пташиного польоту. Це цілий комплекс з 300 геогліфів (малюнків або геометричних фігур на поверхні землі, що з'явилися в результаті зняття трав'яного покриву або розстановки каміння): прямих ліній, геометричних фігур, зображень тварин та птахів. Можливо лінії виконували роль схеми розміщення водних джерел, календаря, астрономічної обсерваторії, були ритуальними шляхами (гіпертрофовані варіанти традиційних доріг, якими шамани супроводжували душі на той світ), місяцями для посадки космічних кораблів. Про лінії стало відомо у 1920-ті рр. Спосіб створення ліній – пласти залізної руди, що вкривала поверхню пустелі знімали, відкриваючи ґрунт світлішого відтінку. Іноді для більшої виразності підкреслювали форму об'єктів за допомогою каміння. Лінії Наска є дітищем культури Наска, що існувала в цьому регіоні з 300 р. до н. е. до 800 р. н. е. Аналізи відносять малюнки до 525 р. н. е.

У 1946 році американський фотограф **Джаз Хейлі**, який досліджував історію майя, потрапив у загублене в джунглях священне місто **Укуль**. Головною спорудою центру міста був триарусний акрополь (висока частина, первинне поселення, що слугувало для захисту громадян), на якому розташовано понад 10 різних культових будівель. В одному з цих храмів виявив унікальні кольорові розписи, датовані кінцем VIII ст. Завдяки їм місто отримало нову назву – **Бонампак** («розфарбовані стіни»). Це монументальне мистецтво (живопис на архітектурних спорудах), яке дістало назву **муралізм** (настінний живопис). На початку XX ст. молоді художники, натхненні Мексиканською революцією, проголосили **нові творчі ідеї**:

- мистецтво має бути масовим;
- мистецтво має бути народним;
- мистецтво має відроджувати давню культуру індіанців.

Відтоді стіни громадських будівель стали оформляти циклами фресок, сюжети яких відображали життя народу, його боротьбу та історію країни. Ідеї свободи і прав простих людей лягли в основу муралізму. Муралісти хотіли показати трагедію людей, загнаних у суспільство насильства та безправ'я.

Засновник школи монументального живопису **Дієго Рівера** (1886-1957) – найбільш скандальний і видатний культурний діяч Мексики через прокомуністичні погляди, окрім картин у різних жанрах, створив чимало розписів стін громадських будівель. Головні теми його творчості – народні традиції, історія, революційний рух у країні. Фрески майстра ніби грандіозна епопея чи багатоголосна ораторія, у якій переплітаються реальність і фантазія.

Хосе Клементе Орочко (1883-1949) – мексиканський живописець, був учасником революції, показує біль, загибель і скорботу простих людей. Виконав за життя численну кількість розписів, з-поміж яких фрески шпиталу у Гвадалахарі, внесені до списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО.

Творам притаманна динамічність композицій, емоційне контрастне зіставлення білого, червоного і чорного кольорів. Це був спосіб висловити протест проти гноблення людини людиною.

Творчість художника-монументаліста і мураліста **Давіда Альвароса Сікейроса** (1896 – 1974), живописця, політичного активіста, за тематикою і стилем належить до соціального реалізму. У виконанні знаменитого муралу на будинку Ректорату університету в Мехіко митець використав комбіновану техніку високого рельєфу і живопису. У 1971 році відкритий **пам'ятник муралізму**, збудований і розписаний під керівництвом Сікейроса. На дванадцятигранній будівлі зображено моменти історичного поступу людства. Пам'ятник відомий як **поліфорум (музей сучасного мистецтва)**. Пневматичний ліфт у музеї піднімає глядачів у зал із рухомою підлогою, що

обертається. Глядач пересувається вздовж стін, то віддаляючись від них, то наближаючись. У поле зору потрапляють різні фрагменти фрески. Такий підйом, за задумом митця, дозволяє глядачеві відчутти себе частиною зображеного дійства.

У стандарти жодного мистецького напрямку не вписується творчість **Фріди Кало де Рівера** (1907-1954), дружини Дієго Рівери, жінки трагічної долі. Картини мексиканської художниці (переважно автопортрети) відносять до символізму, кубізму, сюрреалізму, магічного реалізму. Риси цих стилів дивно поєднуються в її наївному мистецтві, що виникло під впливом народної культури. Вона багато часу провела в лікарні, після того, як постраждала в автокатастрофі і почала малювати те, що бачила в дзеркалі. Мексиканська культура і мистецтво народів доколумбової Америки помітно вплинули на її творчість. Її художній стиль інколи характеризують як наївне мистецтво або фолк-арту. Засновник сюрреалізму Андре Бретон вважав її сюрреалістом. Її творчість насичена символами і фетишами, у ранніх роботах помітний вплив європейського живопису, а саме Боттичеллі.

У центрі Мехіко на площі Трьох культур розташовано знамениті споруди, що репрезентують єдність здобутків мистецтва країни всіх народів розвитку: залишки індіанської піраміди й будинків ацтеків, католицький собор колоніальної епохи та сучасний хмарочос – Латиноамериканська Вежа (183 м). Отже, назва площі, яка внесена до списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО, цілком символічна і наголошує на єдності традицій і урбанізму.

Архітектура й образотворче мистецтво Латинської Америки, збагачені досвідом багатьох поколінь, є значним внеском у світову художню культуру.

Питання для самоперевірки

1. Культова архітектура якої країни характеризується терміном ультрабароко?
2. З чим асоціюється культура Латинської Америки?
3. Що таке мурали?
4. Символом якого міста і якої країни є статуя Христа Спасителя?
5. На території якої країни розташовані лінії Наска?
6. Хто такі Дієго Рівера, Хосе Орочко і Давід Сікейрос?
7. Що Вам відомо про дружину Д.Рівера?
8. Чому площа Трьох культур називається саме так?